

แนวทางการออกแบบศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์

การศึกษาแนวทางการออกแบบศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ ได้รวบรวมข้อมูลจากการเปรียบเทียบกรณีศึกษา แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งผลการศึกษาไปตามช่วงอายุของผู้ใช้บริการ ประกอบด้วย 3 ช่วงอายุ คือ วัยเด็ก วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ มีรายละเอียด ดังนี้

6.1 สิ่งแวดล้อมรอบอาคาร

6.2 ลักษณะทางกายภาพของอาคาร

6.3 ลักษณะการจัดแสดง

6.4 การบริหารจัดการ

6.1 สิ่งแวดล้อมรอบอาคาร

1) สถานที่ตั้ง จากการศึกษาพบว่า สถานที่ตั้งมีผลต่อความสามารถในการเข้าถึงของผู้ใช้บริการทุกวัย โดยอาคารศูนย์การเรียนรู้ควรมีตำแหน่งที่ตั้งที่สะดวกต่อการเข้าถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ใช้บริการช่วงวัยเด็กและวัยรุ่น ควรตั้งใกล้กับแหล่งการศึกษา ชุมชนที่อยู่อาศัย และห้างสรรพสินค้า เนื่องจากทำให้เกิดความปลอดภัยและสะดวกต่อการเดินทาง นอกจากนี้ควรตั้งในบริเวณย่านประวัติศาสตร์เพื่อทำให้สะดวกต่อการจัดกิจกรรมเรียนรู้ในพื้นที่

2) การสัญจร จากการศึกษาพบว่าแหล่งเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จส่วนใหญ่ มีการเข้าถึงง่ายและสะดวกต่อผู้ใช้บริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับศูนย์การเรียนรู้ที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มอายุช่วงวัยเด็กและวัยรุ่น ควรที่จะมีประเภทการสัญจรที่หลากหลายและปลอดภัย ได้แก่ รถยนต์ส่วนตัว รถไฟฟ้า และควรมีเส้นทางที่สะดวกต่อการเข้าถึงของรถโดยสารขนาดใหญ่เพื่อรองรับผู้ใช้บริการที่มาในรูปแบบของคณะนักเรียน

6.2 ลักษณะทางกายภาพของอาคาร

จากการพิจารณาข้อมูล พบว่าลักษณะทางกายภาพของอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่แตกต่างกันไปตามช่วงอายุของผู้ใช้บริการ ได้แก่ รูปทรงอาคาร พื้นผิวอาคาร สีของอาคาร การจัดผังภายในอาคาร (Plan) การสัญจรภายในอาคาร (circulation) ขนาดของพื้นที่ พื้นที่ทำกิจกรรมเสริม และบรรยากาศภายในศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งจำแนกได้ตามประเด็นสำคัญ ดังนี้

6.2.1 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคาร

1) รูปทรงอาคาร แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

(1.1) รูปทรงอาคารทันสมัย โดยมีลักษณะที่แตกต่างจากสภาพแวดล้อมรอบด้าน การออกแบบอาคารเน้นรูปทรงที่แปลกใหม่ มีลักษณะที่สื่อถึงยุคปัจจุบันหรืออนาคต ใช้วัสดุก่อสร้างและเทคโนโลยีที่ทันสมัย หรือการสร้างรูปทรงอาคารจากการลดทอน ทำให้เกิดรูปทรงประหลาดให้น่าจดจำ เช่น อาคาร Centre Cultural d' Art Georges Georges Pompidou

(1.2) รูปทรงอาคารมีเอกลักษณ์ โดยมีลักษณะความเป็นพื้นถิ่นกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมรอบด้าน การออกแบบอาคารเน้นการนำความเป็นเอกลักษณ์พื้นถิ่น มีลักษณะเด่นของพื้นที่หรือย่านที่ตั้งอาคารมาใช้เป็นแนวคิดในการออกแบบ โดยการเลือกรูปทรงหรือวัสดุพื้นถิ่นบริเวณนั้น เช่น อาคาร Tjibaou Art & Cultural Center

ตารางที่ 6.1

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างรูปทรงอาคารและประเภทผู้ใช้บริการ

วิธีการเก็บข้อมูล	ประเภทผู้ใช้บริการ		
	วัยเด็ก (6-12 ปี)	วัยรุ่น (13-25 ปี)	วัยผู้ใหญ่ (26-59 ปี)
เปรียบเทียบกรณีศึกษา	รูปทรงอาคารทันสมัย	รูปทรงอาคารทันสมัย	รูปทรงอาคารทันสมัย
แบบสอบถาม	รูปทรงอาคารที่มีเอกลักษณ์	รูปทรงอาคารที่มีเอกลักษณ์	รูปทรงอาคารที่มีเอกลักษณ์
แบบสัมภาษณ์	รูปทรงอาคารทันสมัย	รูปทรงอาคารทันสมัย	รูปทรงอาคารทันสมัย

จากการเปรียบเทียบกรณีศึกษาอาคารศูนย์การเรียนรู้ พบว่า สถาปนิกออกแบบอาคารศูนย์การเรียนรู้ให้มีรูปทรงอาคารทันสมัยแตกต่างจากสภาพแวดล้อมรอบด้าน และสำหรับการสำรวจความคิดเห็นจากแบบสอบถามของผู้ใช้บริการ พบว่า ประเภทรูปทรงอาคารที่ชอบมากที่สุดมีความสัมพันธ์กับช่วงอายุของผู้ใช้บริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($P=2.22$) กล่าวคือ ผู้ใช้บริการทุกช่วงวัยชอบรูปทรงอาคารที่มีเอกลักษณ์ความเป็นพื้นถิ่นกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมรอบด้านเป็นรูปทรง โดยวัยเด็กชอบมากที่สุด และจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ พบว่า ชอบรูปทรงอาคารทันสมัยแตกต่างจากสภาพแวดล้อมรอบด้าน

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การออกแบบอาคารให้มีรูปทรงอาคารทันสมัยแตกต่างจากสภาพแวดล้อมรอบด้าน ส่งผลทำให้เกิดการสะดุดตา ซึ่งดึงดูดการเข้าถึงอาคารได้มาก และสามารถบอกถึงลักษณะของผู้ใช้บริการที่ดีโดยสื่อออกมาทางรูปทรงอาคาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Bolan (2003) แต่ความคิดเห็นของผู้ใช้บริการส่วนมากคิดว่าอาคารศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ควรมีรูปทรงอาคารที่มีเอกลักษณ์ความเป็นพื้นถิ่นกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมรอบด้าน เนื่องจากอาคารศูนย์การเรียนรู้ตั้งในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

2) รูปด้านอาคาร แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

(2.1) รูปด้านอาคารที่มีช่องเปิดโล่งมาก ออกแบบอาคารโดยเน้นการใช้วัสดุที่โปร่งใส ได้แก่ กระจก เพื่อสามารถให้บุคคลภายนอกมองเห็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในอาคารได้ เช่น อาคาร Peckham Library and Media Center

(2.2) รูปด้านอาคารที่มีช่องเปิดโล่งน้อย โดยการออกแบบอาคารเน้นการใช้วัสดุที่ปิดทึบหรือสามารถปรับเปลี่ยน เพื่อประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์การให้บริการของศูนย์การเรียนรู้ โดยการใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ได้แก่ ป้ายโฆษณา จอแสดงภาพอิเล็กทรอนิกส์ เช่น อาคาร Centre Cultural d' Art Georges Pompidou

ตารางที่ 6.2

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างรูปด้านอาคารกับประเภทผู้ให้บริการ

วิธีการเก็บข้อมูล	ประเภทผู้ให้บริการ		
	วัยเด็ก (6-12 ปี)	วัยรุ่น (13-25 ปี)	วัยผู้ใหญ่ (26-59 ปี)
เปรียบเทียบกรณีศึกษา	รูปด้านช่องเปิดโล่งมาก	รูปด้านช่องเปิดโล่งมาก	รูปด้านช่องเปิดโล่งน้อย
แบบสอบถาม	รูปด้านช่องเปิดโล่งมาก	รูปด้านช่องเปิดโล่งมาก	รูปด้านช่องเปิดโล่งมาก
แบบสัมภาษณ์	รูปด้านช่องเปิดโล่งมาก	รูปด้านช่องเปิดโล่งมาก	รูปด้านช่องเปิดโล่งน้อย

จากการเปรียบเทียบกรณีศึกษาอาคารศูนย์การเรียนรู้ พบว่า สถาปนิกออกแบบอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ให้บริการเป็นวัยเด็กและวัยรุ่น ให้มีรูปด้านอาคารที่มีช่องเปิดโล่งมากกว่าอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ให้บริการเป็นวัยผู้ใหญ่ และสำหรับการสำรวจความคิดเห็นจากแบบสอบถามของผู้ให้บริการ พบว่า ประเภทรูปด้านอาคารที่ชอบมากที่สุดมีความสัมพันธ์กับช่วงอายุของผู้ให้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($P=8.99$) กล่าวคือ ทุกช่วงวัยชอบรูปด้านอาคารที่มีช่องเปิดโล่งมาก โดยวัยเด็กมากที่สุด และจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ พบว่า ชอบให้อาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ให้บริการเป็นวัยเด็กและวัยรุ่นมีรูปด้านอาคารที่มีช่องเปิดโล่งมาก และชอบให้อาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ให้บริการเป็นวัยผู้ใหญ่มีรูปด้านอาคารที่มีช่องเปิดโล่งน้อย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า อาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ให้บริการเป็นวัยเด็กและวัยรุ่น ควรมีรูปด้านอาคารที่มีช่องเปิดโล่งมาก เนื่องจากสามารถให้บุคคลภายนอกมองเห็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในอาคารได้ ก่อให้เกิดความปลอดภัยกับผู้ให้บริการ และยังดึงดูดการเข้ามาใช้บริการภายในอาคารด้วยซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Kurs และ Wakefield (2004) ที่กล่าวว่า การที่มีช่องเปิดอาคารมีลักษณะเปิดโล่ง จะส่งเสริมให้เกิดจินตนาการในการเรียนรู้และทำให้เกิดการผ่อนคลายในการเรียนรู้ และการใช้วัสดุโปร่งใสจำนวนมาก ยังสามารถลดการใช้พลังงานภายในอาคาร และไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการดูแลจัดการในช่วงไฟฟ้าชดช้อง ส่วนอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ให้บริการเป็นวัยผู้ใหญ่ ควรมีรูปด้านอาคารที่มีช่องเปิดโล่งน้อย เนื่องจากวัยผู้ใหญ่ต้องการความเป็นส่วนตัว และสมาธิในการทำกิจกรรม ซึ่งสามารถรับรู้ข้อมูลการประชาสัมพันธ์ของศูนย์การเรียนรู้ได้จากใช้อุปกรณ์ที่ปิดบริเวณรูปด้านได้ โดยที่ไม่จำเป็นต้องเห็นกิจกรรมภายในอาคาร

3) สีอาคาร แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

(3.1) สีของอาคารที่มีสีสดใส โดยการออกแบบใช้วัสดุที่มีพื้นผิวสีฉูดฉาดและโดดเด่นหลายสี สามารถมองเห็นได้ในระยะไกล เช่น อาคาร DuPage Children's Museum

(3.2) สีของอาคารที่มีสีเรียบตา โดยการออกแบบใช้วัสดุที่มีพื้นผิวที่เรียบง่ายกลมกลืนไปกับสภาพแวดล้อมรอบด้าน เช่น อาคาร Sendai Mediatheque

ตารางที่ 6.3

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างสีอาคารกับประเภทผู้ให้บริการ

วิธีการเก็บข้อมูล	ประเภทผู้ให้บริการ		
	วัยเด็ก (6-12 ปี)	วัยรุ่น (13-25 ปี)	วัยผู้ใหญ่ (26-59 ปี)
เปรียบเทียบกรณีศึกษา	สีของอาคารที่มีสีสดใส	สีของอาคารที่มีสีเรียบตา	สีของอาคารที่มีสีเรียบตา
แบบสอบถาม	สีของอาคารที่มีสีสดใส	สีของอาคารที่มีสีเรียบตา	สีของอาคารที่มีสีเรียบตา
แบบสัมภาษณ์	สีของอาคารที่มีสีเรียบตา	สีของอาคารที่มีสีเรียบตา	สีของอาคารที่มีสีเรียบตา

จากการเปรียบเทียบกรณีศึกษาอาคารศูนย์การเรียนรู้ พบว่า สถาปนิกออกแบบอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ให้บริการเป็นวัยเด็ก ให้มีสีอาคารที่มีสีสดใสมากกว่าอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ให้บริการเป็นวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ สำหรับการสำรวจความคิดเห็นจากแบบสอบถามของผู้ให้บริการ พบว่า ประเภทสีอาคารที่ชอบมากที่สุดมีความสัมพันธ์กับช่วงอายุของผู้ให้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($P=52.75$) กล่าวคือ วัยเด็กชอบอาคารที่มีสีสดใส ส่วนวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ชอบอาคารที่มีสีเรียบตา และจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ พบว่า ชอบอาคารที่มีสีเรียบตา

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การออกแบบอาคารที่มีสีสดใส ทำให้เกิดความรู้สึกสนุกสนาน ส่งผลให้เกิดการสะดุดตา ทำให้ดึงดูดต่อการเข้ามาให้บริการ โดยเฉพาะในช่วงวัยเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับ Bueno (2003) ที่กล่าวว่าอาคารที่มีสีฉูดฉาดได้แก่ สีแดง สีเหลือง สีส้ม จะดึงดูดความสนใจของวัยเด็กมากกว่าอาคารสีเรียบตา แต่ความคิดเห็นของผู้ให้บริการส่วนมากคิดว่าอาคารศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ควรมีสีอาคารที่เรียบตา กลมกลืนกับอาคารข้างเคียง เนื่องจากการให้สีอาคารที่มีสีฉูดฉาดเกินไปอาจทำให้เกิดทัศนียภาพในพื้นที่บริเวณนั้นได้

6.2.2 พื้นที่ใช้งานภายในอาคาร

1) การจัดผังภายในอาคาร (plan) แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

(1.1) การจัดผังแบบอิสระ โดยรูปแบบการจัดผังมีลักษณะที่อิสระมีรูปทรงไม่แน่นอน ทำให้เกิดความสนุกสนาน ขณะทำกิจกรรม

(1.2) การจัดผังแบบแน่นอน โดยรูปแบบการจัดผังที่มีลักษณะรูปแบบที่ตายตัวแน่นอน มีลักษณะเป็นสัดส่วนรูปทรงเรขาคณิต ทำให้เกิดความเป็นระเบียบในการให้บริการข้อมูล

ตารางที่ 6.4

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างการจัดผังภายในอาคารกับประเภทผู้ใช้บริการ

วิธีการเก็บข้อมูล	ประเภทผู้ใช้บริการ		
	วัยเด็ก (6-12 ปี)	วัยรุ่น (13-25 ปี)	วัยผู้ใหญ่ (26-59 ปี)
เปรียบเทียบกรณีศึกษา	การจัดผังแบบอิสระ	การจัดผังแบบแน่นอน	การจัดผังแบบแน่นอน
แบบสัมภาษณ์	ทั้ง 2 รูปแบบ	ทั้ง 2 รูปแบบ	ทั้ง 2 รูปแบบ

จากการเปรียบเทียบกรณีศึกษาอาคารศูนย์การเรียนรู้ พบว่า สถาปนิกออกแบบอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ใช้บริการเป็นวัยเด็ก ให้มีผังภายในอาคารรูปแบบอิสระมากกว่า และจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ พบว่า ควรมีผังภายในอาคารทั้ง 2 รูปแบบ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า อาคารศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ควรมีรูปแบบผังอาคารทั้ง 2 รูปแบบ เนื่องจากลักษณะผังแบบอิสระ ส่งผลให้เกิดพื้นที่การเรียนรู้ที่สามารถผสมผสานกับการเล่น โดยเฉพาะวัยเด็ก ที่ต้องการการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดความสนุกสนาน โดยห้องจัดแสดงความรู้ควรมีรูปแบบที่แปลกใหม่ ทำให้เกิดความตื่นตาตื่นใจ ส่วนการจัดผังแบบแน่นอนควรมีภายในอาคารเช่นกัน เนื่องจากสะดวกต่อการบริหารจัดการพื้นที่การเรียนรู้ และก่อให้เกิดการประหยัดพื้นที่ใช้งาน

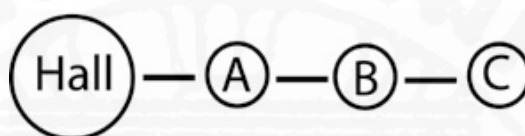
2) การสัญจรภายในอาคาร (circulation) แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

(2.1) การสัญจรแบบต่อเนื่อง (ภาพที่ 6.1) โดยการออกแบบเส้นทางเดินมีลักษณะบังคับ ให้ผู้ใช้บริการเดิน และมีสิ่งกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างทาง

(2.2) การสัณจรแบบกระจาย (ภาพที่ 6.2) โดยการออกแบบเส้นทางเดินมีลักษณะแบบทางเลือก ที่ผู้ใช้บริการสามารถเลือกทำกิจกรรมเองได้

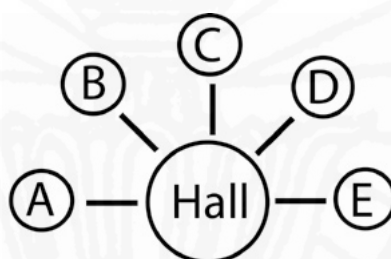
ภาพที่ 6.1

แผนผังการสัณจรแบบต่อเนื่อง

ภาพที่ 6.2

แผนผังการสัณจรกระจาย

ตารางที่ 6.5

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างการสัณจรภายในอาคารกับประเภทผู้ใช้บริการ

วิธีการเก็บข้อมูล	ประเภทผู้ใช้บริการ		
	วัยเด็ก (6-12 ปี)	วัยรุ่น (13-25 ปี)	วัยผู้ใหญ่ (26-59 ปี)
เปรียบเทียบกรณีศึกษา	การสัณจรแบบต่อเนื่อง	การสัณจรแบบกระจาย	การสัณจรแบบกระจาย
แบบสัมภาษณ์	ทั้ง 2 รูปแบบ	ทั้ง 2 รูปแบบ	ทั้ง 2 รูปแบบ

จากการเปรียบเทียบกรณีศึกษาอาคารศูนย์การเรียนรู้ พบว่า สถาปนิกออกแบบอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ใช้บริการเป็นวัยเด็ก ให้มีการสัณจรภายในอาคารแบบต่อเนื่องมากกว่าแบบกระจาย และจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ พบว่า ต้องการให้มีการสัณจรทั้ง 2 รูปแบบ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า อาคารศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยในพื้นที่รัตนโกสินทร์ควรมีลักษณะการสัญจรทั้ง 2 รูปแบบ โดยพื้นที่การเรียนรู้ของวัยเด็กควรมีลักษณะการสัญจรในรูปแบบต่อเนื่อง เนื่องจากการเรียนรู้ของวัยเด็ก ไม่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ ต้องมีการอธิบายความรู้ด้วยวิธีการเล่าเรื่อง และกระตุ้นด้วยอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความอยากในการเรียนรู้ ส่วนช่วงวัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ ควรมีการสัญจรแบบกระจาย เนื่องจากสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องใช้วิธีการบังคับ หรือใช้สิ่งกระตุ้นในการเรียนรู้

3) ขนาดพื้นที่ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

(3.1) พื้นที่เล็กแคบ โดยการออกแบบมีพื้นที่ขนาดเล็ก แคบ มีลักษณะเป็นลิ้น และมีลักษณะทางสถาปัตยกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ โดยมีลักษณะพื้นผิวที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ โดยสามารถ ขุด ชีต หรือป็นปายบนพื้นที่เหล่านั้นได้ เช่น อาคาร DuPage Children's Museum

(3.2) พื้นที่เปิดโล่ง โดยการออกแบบมีพื้นที่ขนาดใหญ่ เพดานสูงไม่มีสิ่งกีดขวางในการทำกิจกรรมหลากหลาย ทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความรู้สึกสบาย เป็นอิสระ ไม่อึดอัด เช่น อาคาร Sendai Mediatheque

ตารางที่ 6.6

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างขนาดพื้นที่กับประเภทผู้ใช้บริการ

วิธีการเก็บข้อมูล	ประเภทผู้ใช้บริการ		
	วัยเด็ก (6-12 ปี)	วัยรุ่น (13-25 ปี)	วัยผู้ใหญ่ (26-59 ปี)
เปรียบเทียบกรณีศึกษา	พื้นที่เล็กแคบ	พื้นที่เปิดโล่ง	พื้นที่เปิดโล่ง
แบบสัมภาษณ์	ทั้ง 2 รูปแบบ	พื้นที่เปิดโล่ง	พื้นที่เปิดโล่ง

จากการเปรียบเทียบกรณีศึกษาอาคารศูนย์การเรียนรู้ พบว่า สถาปนิกออกแบบอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ใช้บริการเป็นวัยเด็ก ให้มีขนาดพื้นที่เล็กแคบมากกว่าอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ใช้บริการเป็นวัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ และจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ พบว่า ต้องการให้มีขนาดพื้นที่การเรียนรู้ทั้ง 2 รูปแบบภายในศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ใช้บริการวัยเด็ก และต้องการให้มีขนาดพื้นที่มีลักษณะเปิดโล่งภายในศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ใช้บริการวัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า อาคารศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยในพื้นที่รัตนโกสินทร์ควรมีพื้นที่การเรียนรู้ทั้ง 2 รูปแบบ กล่าวคือ พื้นที่เรียนรู้ที่มีขนาดเล็กแคบ มีความเหมาะสมต่อการเรียนรู้ของวัยเด็ก เนื่องจากส่งเสริมจินตนาการการเรียนรู้ และก่อให้เกิดการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้กับความสนุกสนานของผู้เรียน ส่วนพื้นที่เรียนรู้ที่มีลักษณะที่เปิดโล่ง เช่น ห้องโถง ลาน มีความเหมาะสมต่อทุกช่วงวัย เนื่องจากส่งเสริมพัฒนาการทางสรีระของผู้เรียนในช่วงวัยเด็กได้ดี และสามารถจัดกิจกรรมที่หลากหลายได้ ทำให้ดึงดูดให้ผู้ให้บริการ กลับมาใช้บริการอีกในครั้งต่อไป ซึ่ง Laris (2005) กล่าวว่าพื้นที่ภายในอาคารเรียนรู้ทั้งที่มีการจัดเตรียม และไม่ได้จัดเตรียม ควรสามารถที่ให้เด็กได้ปีน ป่าย กระโดด เพื่อเสริมสร้างการเคลื่อนไหวของร่างกาย โดยที่ไม่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายได้

4) พื้นที่ทำกิจกรรมเสริม แบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

- (4.1) พื้นที่บริการสื่อการบันเทิง ได้แก่อินเทอร์เน็ต ดนตรี ภาพยนตร์ หนังสือ
- (4.2) พื้นที่สีเขียว ได้แก่ สวนหย่อม
- (4.3) พื้นที่ขายสินค้า ได้แก่ ร้านค้า
- (4.4) พื้นที่รองรับกิจกรรมส่วนตัว ได้แก่ ห้องนั่งเล่น ห้องส่วนตัว

ตารางที่ 6.7

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ทำกิจกรรมเสริมกับประเภทผู้ใช้บริการ

วิธีการเก็บข้อมูล	ประเภทผู้ใช้บริการ		
	วัยเด็ก (6-12 ปี)	วัยรุ่น (13-25 ปี)	วัยผู้ใหญ่ (26-59 ปี)
เปรียบเทียบกรณีศึกษา	พื้นที่บริการสื่อการบันเทิง พื้นที่สีเขียว	พื้นที่บริการสื่อการบันเทิง พื้นที่รองรับกิจกรรมส่วนตัว	ทุกรูปแบบ
แบบสอบถาม	พื้นที่บริการสื่อการบันเทิง	ทุกรูปแบบ	ทุกรูปแบบ
แบบสัมภาษณ์	ทุกรูปแบบ	ทุกรูปแบบ	ทุกรูปแบบ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า อาคารศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ควรมีพื้นที่ทำกิจกรรมเสริมทั้ง 4 รูปแบบ เนื่องจาก ทำให้ผู้ใช้บริการไม่เกิดความเบื่อหน่ายและสามารถเลือกกิจกรรมทำได้หลากหลายรูปแบบ และก่อให้เกิดรายได้เสริมให้กับศูนย์

การเรียนรู้ด้วย โดยอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ให้บริการช่วงวัยเด็กควรมีพื้นที่บริการสื่อการบันเทิง และพื้นที่สีเขียว เนื่องจากส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียนให้ดีขึ้นได้ ส่วนช่วงวัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ ควรมีพื้นที่บริการเสริมทุกรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของน้ำทิพย์ วิภาวิน (2548) ที่กล่าวว่าพื้นที่ภายในศูนย์การเรียนรู้ควรมีพื้นที่เสริมในการทำกิจกรรมอื่น เพื่อเพิ่มทางเลือกในการทำกิจกรรมให้แก่ผู้ใช้บริการ และรองรับกิจกรรมของผู้ที่ไม่ได้มาใช้บริการภายใน ศูนย์การเรียนรู้ เพื่อสร้างสีสันในพื้นที่บริการ เช่น การจัดสวนหย่อมภายในอาคาร ร้านขายอาหาร และเครื่องดื่ม พื้นที่ดูหนังฟังเพลง เป็นต้น นอกจากนี้ ศูนย์การเรียนรู้ในทุกวันต้องแข่งขันกับ ตัวเลือกในการใช้เวลาว่างอย่างอื่นของผู้เข้าชม นั่นก็คือ การซื้อของ พักผ่อนที่บ้านและไปชม ภาพยนตร์ ดังนั้นเพื่อตอบสนองปัญหานี้ จึงควรปรับเปลี่ยนบทบาทศูนย์การเรียนรู้ให้เป็นสถานที่ เพื่อตอบสนองความต้องการในการใช้ชีวิตประจำวัน นอกเหนือไปจากการให้เข้าชมห้องจัดแสดง เพียงอย่างเดียว

5) บรรยากาศภายในพื้นที่การเรียนรู้ แบ่งเป็น 5 ประเภท คือ

(5.1) บรรยากาศสนุกสนานเป็นกันเอง โดยการออกแบบอาคารมีลักษณะพื้นที่ที่สามารถ ทำกิจกรรมได้ทุกอิริยาบถโดยการ นั่ง นอน ยืน ปีนป่าย การตกแต่งอุปกรณ์เครื่องใช้ด้วยวัสดุ หลากหลายสีและรูปทรง หรือบางพื้นที่เปิดเพลงจังหวะเร็ว เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนุกสนาน

(5.2) บรรยากาศธรรมชาติ โดยการออกแบบอาคารมีลักษณะพื้นที่ที่จำลองความเป็น ธรรมชาติโดยนำต้นไม้มาประดับตกแต่ง และใช้วัสดุธรรมชาติมาเป็นส่วนหนึ่งในการออกแบบ อาคาร โดยอากาศที่ใช้เป็นอากาศธรรมชาติไม่มีการใช้เครื่องปรับอากาศ หรือพื้นที่ที่มีเสียงของ ความเป็นธรรมชาติ เช่น เสียงนกร้อง เสียงน้ำไหล เป็นต้น ทำให้เกิดความรู้สึกสดชื่น ผ่อนคลาย

(5.3) บรรยากาศทันสมัย โดยการออกแบบอาคารที่ตกแต่งพื้นที่ให้ดูอยู่ในยุคปัจจุบัน หรือล้ำยุคอนาคต และมีอุปกรณ์เครื่องใช้ที่มีเทคโนโลยีทันสมัย ดูดีมีเอกลักษณ์

(5.4) บรรยากาศเป็นทางการ โดยการออกแบบอาคารที่มีพื้นที่โล่งกว้าง เพดานสูง สี โทนเรียบง่ายไม่ฉูดฉาด ทำให้เกิดความรู้สึกเคร่ง ขมับ น่าเชื่อถือ และไม่สามารถทำกิจกรรมบางอย่าง ได้ เช่น การคุย การนอน

(5.5) บรรยากาศที่มีเอกลักษณ์ความเป็นไทย โดยการออกแบบอาคารที่มีการ ตกแต่งพื้นที่ให้ดูย้อนยุค โดยการใช้วัสดุ อุปกรณ์ในยุคสมัยโบราณ เพื่อสร้างบรรยากาศให้ดูเก่า เหมือนจริงในสมัยนั้น

ตารางที่ 6.8

สรุปความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศกับประเภทผู้ใช้บริการ

วิธีการเก็บข้อมูล	ประเภทผู้ใช้บริการ		
	วัยเด็ก (6-12 ปี)	วัยรุ่น (13-25 ปี)	วัยผู้ใหญ่ (26-59 ปี)
เปรียบเทียบกรณีศึกษา	สนุกลูกหลานเป็นกันเอง	ทันสมัย	ธรรมชาติ
แบบสอบถาม	สนุกลูกหลานเป็นกันเอง	เป็นธรรมชาติ	เป็นธรรมชาติ
แบบสัมภาษณ์	ทุกรูปแบบ	ทุกรูปแบบ	ทุกรูปแบบ

จากการเปรียบเทียบกรณีศึกษาอาคารศูนย์การเรียนรู้ พบว่า สถาปนิกออกแบบอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ใช้บริการเป็นวัยเด็กให้บรรยากาศสนุกลูกหลานเป็นกันเองมากกว่าอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ใช้บริการช่วงวัยอื่น ส่วนอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ใช้บริการวัยรุ่น มีบรรยากาศที่ทันสมัยมากกว่าอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ใช้บริการช่วงวัยอื่น ส่วนอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ใช้บริการวัยผู้ใหญ่มีบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติมากกว่าอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ใช้บริการช่วงวัยอื่น และสำหรับการสำรวจความคิดเห็นจากแบบสอบถามของผู้ใช้บริการ พบว่า ประเภทบรรยากาศภายในศูนย์การเรียนรู้ที่ชอบมากที่สุดมีความสัมพันธ์กับช่วงอายุของผู้ใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($P=51.43$) กล่าวคือ ช่วงวัยเด็กชอบบรรยากาศสนุกลูกหลานเป็นกันเองมากที่สุด ส่วนวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ชอบบรรยากาศธรรมชาติมากที่สุด และจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ พบว่าต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้มีบรรยากาศทุกรูปแบบ

การพิจารณาข้อมูลพบว่าอาคารศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยในพื้นที่รัตนโกสินทร์ ควรมีบรรยากาศที่ผสมผสานกันทั้ง 4 รูปแบบโดยพื้นที่ที่มีกลุ่มผู้ใช้บริการช่วงวัยเด็ก และวัยรุ่น ควรมีบรรยากาศที่สนุกลูกหลานผ่อนคลาย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Jacobs (2001) ว่าควรสร้างบรรยากาศให้เปรียบเสมือนบ้าน โดยมีลักษณะพื้นที่ที่มีเพดานต่ำ ผนังสีเย็นตา หรือมีสีหลากหลาย เนื่องจากส่งผลให้ผู้เรียนรู้มีความรู้สึกอยากอยู่ในห้อง และควรมีพื้นที่ทำกิจกรรมที่ผู้ปกครองสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ เพื่อทำให้เกิดความอบอุ่น และลดความรู้สึกหวาดกลัวของเด็กได้ นอกจากนี้ยังควรผสมผสานบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกผ่อนคลายสบายใจ โดยมีพื้นที่ที่มีสวนหย่อม น้ำตก เสียงน้ำไหล หรือนกกริ่ง ในบริเวณนั้น และเนื่องจากเนื้อหาความรู้ที่จัดแสดงภายในอาคารเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย ดังนั้น ควรมี

การผสมผสานบรรยากาศที่มีเอกลักษณ์ความเป็นไทย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ ชาบซึ้ง ในเนื้อหาที่จัดแสดงมากยิ่งขึ้น

6.3 ลักษณะการจัดแสดง

6.3.1 สื่อในการจัดแสดง

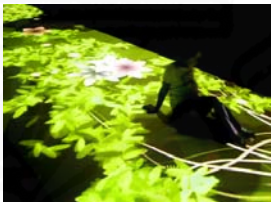
จากการพิจารณาข้อมูล พบว่า สื่อในการจัดแสดงที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ และควรมีความแตกต่างกันไปตามช่วงอายุ ได้แก่ ประเภทสื่อการนำเสนอแบ่งประเด็นสำคัญได้ 2 ประเภท คือ ประเภทสื่อที่ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน (passive) ได้แก่ วรรณสัญลักษณ์ สื่อทัศนสัญลักษณ์ ภาพนิ่ง และภาพยนตร์โทรทัศน์ ประเภทสื่อที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน (active) ได้แก่ ประสบการณ์ตรง ประสบการณ์จำลอง ประสบการณ์นันทนาการ การทดลองสาธิต โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 6.9

ประเภทสื่อการจัดแสดง

ประเภทสื่อ	ลักษณะสื่อ	ตัวอย่าง	
1. ประสบการณ์ตรง	1.1 กิจกรรมที่เรียนรู้จากการกระทำด้วยตนเอง เช่น การประดิษฐ์ การวาดรูป แปลงนาสาธิต	 การปั้นผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่อุทยานการเรียนรู้ (TK. Park)	 การสาธิตการทำงาน พิพิธภัณฑ์การเกษตรฯ
1. ประสบการณ์ตรง (ต่อ)	1.2 กิจกรรมที่สร้างสิ่งดึงดูดความสนใจให้คนเข้าไปทำกิจกรรมร่วมด้วย โดยการสัมผัส ปีนป่าย ชีดเขียน	 อุทยานการเรียนรู้ (TK. Park)	 DuPage Children's Museum, ประเทศสหรัฐอเมริกา

ตารางที่ 6.9 (ต่อ)

ประเภทสื่อ	ลักษณะสื่อ	ตัวอย่าง	
2. ประสบการณ์จำลอง	2.1 กิจกรรมที่จำลองสภาพแวดล้อมให้เหมือนจริง โดยใช้แสง สี วัสดุ และบรรยากาศ		 Gallery 2-Isan, ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ
	2.2 กิจกรรมที่จำลองสภาพแวดล้อมให้เหมือนจริง โดยใช้ภาพอิเล็กทรอนิกส์ เช่น เกมส์ 3 มิติ		 Universal Studios, ประเทศสหรัฐอเมริกา
	2.3 กิจกรรมที่จำลองสภาพแวดล้อมให้เกินจริง เพื่อให้ผู้เรียนรับรู้ได้มากยิ่งขึ้น		
	2.4 กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนจำลองบทบาทสมมติ โดยผ่านกิจกรรมการเล่น		
3. ประสบการณ์นาฏการ	3.1 กิจกรรมที่ผู้เรียนสื่อรับรู้จากการแสดงด้วยตนเองหรือการชมการแสดง		
		สยามนิรมิต	ภูเก็ตแฟนตาซี

ตารางที่ 6.9 (ต่อ)

ประเภทสื่อ	ลักษณะสื่อ	ตัวอย่าง	
4. การบรรยาย การสาธิต	4.1 กิจกรรมที่เน้นการ เรียนรู้จากประสาทสัมผัส ทางตา และหู เช่น การ ประชุม การสัมมนา		Firehouse world exposition
5. การทัศนศึกษา	5.1 กิจกรรมที่นำผู้เรียนไป เรียนรู้จากสถานที่จริง ที่ อยู่ในรูปแบบการเดินทาง โดยมีสถานที่เยี่ยมชมที่ เดียว		โครงการเสวนางานศิลป์แผ่นดิน พระมหาธีรราชเจ้า, พระราชวังพญาไท
	5.2 กิจกรรมที่นำผู้เรียนไป เรียนรู้จากสถานที่จริง ซึ่ง อยู่ในรูปแบบการเดินทาง โดยมีสถานที่เยี่ยมชม หลายที่ (route path)		โครงการเดินเท้าท่องเที่ยว ตอนวัด มัสยิด โบสถ์คริสต์ในฝั่งธนบุรี
6. นิทรรศการ	6.1 กิจกรรมที่ใช้วัสดุจริง มาจัดแสดงในพื้นที่ นิทรรศการ โดยที่ไม่ สามารถสัมผัสกับวัสดุ		Louvre Museum, ประเทศฝรั่งเศส
	6.2 กิจกรรมที่ใช้วัสดุ จำลองมาจัดแสดงในพื้นที่ นิทรรศการ โดยที่สามารถ สัมผัสและเข้าไปทำ กิจกรรมกับวัสดุนั้นได้		National Museum of Ireland, ประเทศไอร์แลนด์
			Material ConneXion Bangkok, ศูนย์ สร้างสรรค์งานออกแบบ(TCDC)

ตารางที่ 6.9 (ต่อ)

ประเภทสื่อ	ลักษณะสื่อ	ตัวอย่าง	
6. นิทรรศการ (ต่อ)	6.3 กิจกรรมที่ใช้สื่อที่ทันสมัย เพื่อดึงดูดให้เกิดความสนใจ		
		Kaikyo Dramaship, ประเทศญี่ปุ่น	Gallary 2-Isan, ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC)
	6.4 กิจกรรมที่ใช้พื้นที่การจัดแสดงที่มีลักษณะขนาดเล็กถึงกลาง หรือขนาดใหญ่เกินไป ทำให้เกิดความตื่นตาตื่นใจ		
		Beijing Song Quingling Children's Park, ประเทศญี่ปุ่น	Hhimeji Mitate Park Tornado Road, ประเทศญี่ปุ่น
7. ภาพยนตร์ โทรทัศน์ และ คอมพิวเตอร์	6.5 กิจกรรมที่มีการจำลองนิทรรศการให้เป็นรูปแบบของนิทรรศการเคลื่อนที่ เช่น รถนิทรรศการ		
		Mobile Exhibition Unit, ประเทศอังกฤษ	Council Housing Transfer Mobile Exhibition, ประเทศสกอตแลนด์
	7.1 กิจกรรมที่มีการนำสื่อการบันเทิง เช่น สารคดี ภาพยนตร์		
	7.2 กิจกรรมที่มีการนำเสนอโดยผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต		

ตารางที่ 6.9 (ต่อ)

ประเภทสื่อ	ลักษณะสื่อ	ตัวอย่าง	
8. เครื่องบันทึกเสียง	8.1 กิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทางหู เช่น การฟังเพลง		True Shop
9. วจนสัญลักษณ์	9.1 กิจกรรมการอ่าน โดยที่ผู้เรียนเป็นผู้อ่านด้วยตนเอง เช่น การอ่านหนังสือ		พิพิธภัณฑสถานเด็กกรุงเทพมหานคร
	9.2 กิจกรรมการอ่าน โดยที่ผู้เรียนไม่ได้เป็นผู้อ่านด้วยตนเอง เช่น การฟังนิทาน		โครงการหนูน้อยนกล่านิทาน, อุทยานการเรียนรู้ (TK. Park)

ตารางที่ 6.10

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลประเภทสื่อการเรียนรู้

วิธีการเก็บข้อมูล	ประเภทผู้ให้บริการ		
	วัยเด็ก (6-12 ปี)	วัยรุ่น (13-25 ปี)	วัยผู้ใหญ่ (26-59 ปี)
เปรียบเทียบกรณีศึกษา	สื่อที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน	สื่อที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน สื่อที่ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน	สื่อที่ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน
แบบสอบถาม	สื่อที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน	สื่อที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน	สื่อที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน
แบบสัมภาษณ์	สื่อที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน	สื่อที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน สื่อที่ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน	สื่อที่มีและไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน

จากการเปรียบเทียบกรณีศึกษาอาคารศูนย์การเรียนรู้ พบว่า อาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ให้บริการเป็นวัยเด็กมีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนมากกว่าอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ให้บริการช่วงวัยอื่น ส่วนอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ให้บริการเป็นวัยผู้ใหญ่มีการใช้สื่อการเรียนรู้ที่ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนมากกว่าอาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ให้บริการช่วงวัยอื่น และสำหรับการสำรวจความคิดเห็นจากแบบสอบถามของผู้ให้บริการ พบว่า ทุกช่วงวัยชอบการเรียนรู้ที่ใช้สื่อที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนมากกว่าสื่อที่ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน และจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ พบว่า อาคารศูนย์การเรียนรู้ที่มีผู้ให้บริการช่วงวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ควรมีลักษณะสื่อที่ผสมผสานระหว่างกัน โดยสามารถสรุปตามช่วงอายุได้ ดังนี้

1) ช่วงวัยเด็ก จาก Dudek (2005) ที่กล่าวว่า ในยุคปัจจุบันอุปกรณ์ด้านคอมพิวเตอร์ และซอฟต์แวร์ที่อยู่ในรูปแบบของเกมส์ โทรศัพท์ และภาพยนตร์ เข้ามาแทนที่และกลายเป็นสื่อการเรียนรู้ยุคใหม่ที่เหมาะสม ทำให้เด็กเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายมากขึ้น ดังนั้นประเภทสื่อที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน (active) ได้แก่ ภาพยนตร์และโทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ การแสดง นิทรรศการ การศึกษานอกสถานที่ และประสบการณ์จำลอง จึงเหมาะสมต่อการเรียนของเด็ก เนื่องจากพัฒนาการเรียนรู้ของวัยเด็กมีขีดความสามารถในการจินตนาการ ดังนั้นลักษณะสื่อจึงต้องสามารถโต้ตอบกับผู้เรียนได้ เพื่อดึงดูดความสนใจในการเรียนรู้ โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ให้ได้มากที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิด Hunt และ Ruben (1993) ที่กล่าวว่า ลักษณะสื่อที่ดึงดูดความสนใจของเด็ก ควรมีลักษณะที่จำลองภาพเสมือนจริงให้เห็นในเชิง 3 มิติ และสามารถมีการตอบโต้กับผู้เรียนได้ โดยการจับต้อง หรือสัมผัส แล้วส่งผลให้เกิดการแสดงในรูปของภาพ แสง เสียง

2) ช่วงวัยรุ่น จากแนวคิดของ Bolan (2003) ที่กล่าวว่า สื่อที่ดึงดูดความสนใจของวัยรุ่นควรมีหลากหลายรูปแบบ และควรอยู่ในรูปแบบของสื่อการบันเทิง หรือเทคโนโลยีที่ทันสมัย เนื่องจากอุปนิสัยของวัยรุ่น ที่เปื่อง่าย ต้องการค้นหาตัวตนของตนเอง ดังนั้นควรมีการใช้ประเภทสื่อที่ผสมผสานระหว่างสื่อที่ไม่มีและมีความสัมพันธ์กับผู้เรียน (passive & active) เนื่องจากพัฒนาการเรียนรู้ เริ่มสามารถเรียนรู้ข้อมูลในเชิงนามธรรมซับซ้อนมากขึ้นได้ ส่งผลให้เกิดความสามารถในการจินตนาการข้อมูลที่มีลักษณะมิติเดียวได้มากขึ้น ประกอบกับวัยรุ่นต้องการความรวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูล ดังนั้นจึงควรแทรกสื่อประเภทที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน (active) เพื่อดึงดูดความสนใจ และกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกลอยากเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

3) ช่วงวัยผู้ใหญ่ ควรมีการใช้ประเภทสื่อที่ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน (passive) ได้แก่ หนังสือ การบรรยายสาธิต และวัตถุนิ่ง เนื่องจากพัฒนาการเรียนรู้ มีความสามารถเรียนรู้ข้อมูลเชิงนามธรรมได้สมบูรณ์ โดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์

6.3.2 สื่อการเรียนรู้กับพื้นที่จัดแสดง

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปพื้นที่การเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อสื่อแต่ละประเภทได้ ดังนี้

ตารางที่ 6.11

ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อการเรียนรู้กับพื้นที่จัดแสดง

ประเภทพื้นที่	องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่เหมาะสม และดึงดูดต่อการเรียนรู้	
	ลักษณะทางสถาปัตยกรรม	ลักษณะสื่อ
ห้องสมุด	- พื้นที่เก็บเอกสาร เช่น ชั้นวางหนังสือ - พื้นที่อ่านหนังสือ - พื้นที่สำหรับเจ้าหน้าที่ - พื้นที่บริการเสริม ได้แก่ ร้านอาหาร ลานแสดงดนตรี เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้มาใช้บริการ เป็นต้น	- วัสดุสัญลักษณ์ - ทิศสัญลักษณ์ - เครื่องบันทึกเสียง
นิทรรศการ	- พื้นที่จัดแสดงนิทรรศการแบบถาวร และหมุนเวียน - พื้นที่สำหรับเตรียมงานนิทรรศการ ได้แก่ พื้นที่ขนสินค้า - พื้นที่จัดเก็บเครื่องมือ พื้นที่จัดเก็บสินค้า	- นิทรรศการ
ลานกิจกรรม ในร่ม	- พื้นที่จัดแสดง - พื้นที่สำหรับเตรียมงาน ได้แก่ พื้นที่จัดเก็บเครื่องมือ พื้นที่จัดเก็บสินค้า	- ประสบการณ์ - นาฏการ - ประสบการณ์ตรง
ลานกิจกรรม กลางแจ้ง	- พื้นที่ทำกิจกรรมที่นำธรรมชาติเข้ามาร่วมในการสอน - พื้นที่ทำกิจกรรมที่มีขนาดกว้างสามารถวิ่งเล่น ปีน ป่าย	- ประสบการณ์ตรง
ห้องประชุม อเนกประสงค์	- พื้นที่ทำกิจกรรม ได้แก่ จัดสัมมนา บรรยาย เป็นต้น - พื้นที่สำหรับเตรียมงาน ได้แก่ พื้นที่จัดเก็บอุปกรณ์เครื่องมือ	- การทดลอง สาธิต

ตารางที่ 6.11 (ต่อ)

ประเภทพื้นที่	องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมที่เหมาะสม และดึงดูดต่อการเรียนรู้	
	ลักษณะทางสถาปัตยกรรม	ลักษณะสื่อ
พื้นที่จัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติ	- พื้นที่จัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติ (Workshop)	- ประสบการณ์ตรง
พื้นที่บริการสื่อการบันทึก	- พื้นที่สำหรับจัดกิจกรรมให้ความรู้ - พื้นที่สำหรับเตรียมงาน ได้แก่ พื้นที่จัดเก็บอุปกรณ์เครื่องมือ	- ภาพยนตร์ โทรทัศน์ - คอมพิวเตอร์ - เครื่องบันทึกเสียง

6.3.3 เนื้อหาในการจัดแสดง

จากการศึกษาพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ พบว่ามีลักษณะเนื้อหาด้านวัฒนธรรมไทยที่สำคัญ และควรนำมาจัดแสดงในอาคารศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์มีทั้งหมด 13 เนื้อหา ซึ่งผลจากการทำแบบสอบถาม และศึกษาอาคารศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่รัตนโกสินทร์ สามารถแยกเนื้อหาด้านวัฒนธรรมไทยตามประเภทของผู้ใช้บริการ และประเภทของสื่อได้ ดังนี้

1) ดนตรีและนาฏกรรม โดยแสดงประวัติ ประเภทของดนตรีนาฏกรรม และสอนการเล่นเครื่องดนตรี การแสดงแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการจัดการแข่งขันเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็ก

- (1) สื่อที่ใช้ คือ การสอนระยະสั้น การแสดง เครื่องบันทึกเสียงและภาพยนตร์
- (2) ผู้ใช้บริการหลัก คือ ช่วงวัยเด็ก

2) สถาปัตยกรรม โดยแสดงประวัติ ยุคสมัยที่สร้าง รูปแบบของอาคาร และวิธีการก่อสร้างอาคาร

- (1) สื่อที่ใช้ คือ ทศนศึกษา ภาพยนตร์สารคดี หนังสือ และหุ่นจำลอง
- (2) ผู้ใช้บริการหลัก คือ ช่วงวัยเด็ก และวัยรุ่น

3) จิตรกรรม โดยแสดงยุคสมัยที่สร้าง เรื่องราว และวิธีการเขียนภาพ

- (1) สื่อที่ใช้ คือ คอมพิวเตอร์ เครื่องฉายภาพ การสอนการวาดภาพไทย และทศนศึกษา
- (2) ผู้ใช้บริการหลัก คือ ช่วงวัยรุ่น

4) คนกรรม โดยแสดงประวัติ กรรมวิธีการผลิต และการนำสินค้าของแต่ละชุมชนมาจำหน่าย

- (1) สื่อที่ใช้ คือ การสาธิตบรรยาย การสอนการทำอาหารและขนมไทย
- (2) ผู้ให้บริการหลัก คือ ช่างวัยรุ่น

5) ประเพณีไทย โดยแสดงถึงความสำคัญ ประวัติที่มาของประเพณี รวมถึงขั้นตอนการทำพิธีที่สำคัญในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์

- (1) สื่อที่ใช้ คือ นิทรรศการ สารคดีภาพเก่าโดยนำเสนอผ่านสื่อและหนังสือที่ทันสมัย
- (2) ผู้ให้บริการหลัก คือ วัยผู้ใหญ่

(6) วรรณกรรม โดยแสดงถึงเรื่องราวของนิทาน ตำนาน ในอดีต รวมถึงประวัติที่มา

- (1) สื่อที่ใช้ คือ การแสดง การเล่านิทาน เกมสในรูปแบบ 2-3 มิติ
- (2) ผู้ให้บริการหลัก คือ ช่างวัยเด็ก และวัยรุ่น

(7) พัสดุมรดก โดยแสดงถึงยุคสมัย กรรมวิธีการผลิต วิธีการนุ่งห่ม รวมถึงการนำสินค้าของแต่ละชุมชนมาจำหน่าย

- (1) สื่อที่ใช้ คือ การสาธิตบรรยาย การสอนการทอผ้าเย็บผ้า รวมถึงการออกแบบลายผ้า และนิทรรศการผ้าผู้มีชื่อเสียงเพื่อทำให้ผู้ชม สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้
- (2) ผู้ให้บริการหลัก คือ ช่างวัยเด็ก และวัยรุ่น

(8) ประติมากรรม โดยแสดงถึงยุคสมัย ความเป็นมา รวมถึงการนำสินค้าของแต่ละชุมชนมาจำหน่าย

- (1) สื่อที่ใช้ คือ การสาธิต บรรยายการสอนการประดิษฐ์การปั้นรูปต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ และนำไปประยุกต์ใช้ได้ และการศึกษาสถานศึกษาที่ในชุมชนที่เด่นในเรื่องการปั้น
- (2) ผู้ให้บริการหลัก คือ ช่างวัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่

(9) การเล่นไทย โดยแสดงถึงวิธีการเล่น รวมถึงสอนการคิดประดิษฐ์ เกมสใหม่ที่ดัดแปลงมาจากเกมสการเล่นแบบไทยเดิม เพื่อให้เกิดความสนุกสนานมากขึ้น

(1) สื่อที่ใช้ คือ เกมคอมพิวเตอร์ การเล่นจริงโดยการใช้อุปกรณ์รูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการสาธิตการเล่นโดยการแสดง

(2) ผู้ให้บริการหลัก คือ ช่างวัยเด็ก

(10) เวชกรรม โดยแสดงถึงกรรมวิธีการรักษา ยาสมุนไพรไทยเดิม รวมถึงเปิดบริการรักษา เช่น การนวดบำบัด ให้แก่นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ

(1) สื่อที่ใช้ คือ การเปิดสอนอบรม การสาธิตบรรยาย

(2) ผู้ให้บริการหลัก คือ ช่างวัยผู้ใหญ่

6.3.4 วิธีการจัดการนำเสนอเนื้อหาในการจัดแสดง

จากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า วิธีการจัดแสดงเนื้อหาของศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1) การจัดแสดงเนื้อหาในรูปแบบไม่ได้จัดตั้ง คือ การจัดแสดงเนื้อหาที่องค์กรไม่ได้เป็นผู้คิดขึ้น แต่ร่วมกับหน่วยงานอื่น

2) การจัดแสดงเนื้อหาในรูปแบบจัดตั้ง คือ การจัดแสดงเนื้อหาที่องค์กรเป็นผู้คิดขึ้นมาเอง โดยมีการจัดแสดงภายในศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ นิทรรศการ ห้องสมุด การทัศนศึกษา เป็นต้น

6.4 การบริหารจัดการ

จากการศึกษาพบว่าเป้าหมายของศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ควรมีความสามารถในการสร้างความรู้ใหม่ อย่างต่อเนื่อง โดยการเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัยไม่แยกตัวออกจากสังคมและชีวิตประจำวันของมนุษย์ ด้วยการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนบ้าน และโรงเรียน เนื่องจากส่งผลให้เกิดการเปิดโอกาสให้คนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และตระหนักถึงอัตลักษณ์เอกลักษณ์ไทยได้ดี นอกจากนี้ควรปรับรูปแบบการให้บริการในรูปแบบที่ผสมผสานระหว่างแหล่งเรียนรู้กับสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

โดยการทำให้อบรมเป้าหมายที่กล่าวมาข้างต้น ให้สำเร็จได้นั้นควรมีแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการการเรียนรู้ ดังนี้

1) ควรพัฒนาตนเองโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่จัดไว้
ข้างต้น

2) ควรให้บริการข้อมูลในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัย และเผยแพร่ความรู้ให้
เข้าถึงคนได้ง่าย เช่น อินเทอร์เน็ต การจัดนิทรรศการที่รูปแบบหลากหลาย และสามารถเคลื่อนที่ไป
จัดแสดงในสถานที่ต่าง ๆ ได้

3) ควรทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรที่เกี่ยวข้องด้านวัฒนธรรมไทย

4) ควรส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมไทยในศูนย์การเรียนรู้ ในรูปแบบการท่องเที่ยว

5) ควรมีวิธีการนำเสนอความรู้ที่หลากหลาย เช่น การศึกษานอกสถานที่ การฝึกอบรม
ระยะสั้น การเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือการเรียนรู้แบบกลุ่ม

นอกจากนี้คณะจัดตั้งโครงการควรเป็นองค์กรมหาชน หรือภาคเอกชนที่ไม่หวังผล
กำไร เนื่องจากว่าศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมไทยในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ ควรมีวัตถุประสงค์
เพื่อให้ความรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรมไทยซึ่งเป็นมรดกไทยที่สำคัญและเป็นสมบัติของชาติ ส่งผล
ให้เกิดประโยชน์ต่อระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการบริหาร
และการลงทุนสูง จึงจะสามารถตอบสนองเจตนารมณ์และแนวคิดขององค์กรได้อย่างมี
ประสิทธิภาพ โดยลักษณะองค์กรควรมีจำนวนเจ้าหน้าที่ที่ไม่มากเกินไป เนื่องจากเป็นองค์กรที่
สามารถร่วมกันทำงานระหว่างองค์กรด้านศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรม